moderne, te Utrecht alleen ethische Theologen, te Groningen alleen aanhangers van de Groninger richting. Geprotesteerd is hiertegen nimmer. Men achtte het volkomen natuurlijk, dat elk dezer richtingen in een bepaalde faculteit den toon aangaf. En men ging daarbij van de onderstelling uit, dat bij elk dezer richtingen wetenschappelijke mannen gevonden werden, die met eere het professoraat bekleeden konden. Kabaal ontstond eerst, toen de Regeering het een enkele maal waagde ook een Gereformeerde te benoemen. Toen werd plotseling de leuze aangeheven, dat de Regeering alleen vragen mocht naar den meest wetenschappelijke. Bedenkt men nu, dat in de oogen van een liberaal, een Gereformeerde per se, krachtens zijn „verouderde" wereldbeschouwing, niet op den naam van wetenschappelijk aanspraak kan maken, dan blijkt genoegzaam, wat men met deze leuze bedoelde.

De vraag zelf, hoe de Regeering op den duur het zoo moeilijke vraagstuk van de Rijks-Universiteiten tot oplossing moet brengen, laten we thans rusten. De verdeeling van de drie Rijks-Universiteiten over de drie groepen, die zich historisch in ons land ontwikkeld hebben, de Gereformeerden, de Liberalen en de Roomschen, zou op zich zelf niet zoo'n dwaas denkbeeld zijn als de *Fakkel* het voorstelt. In Duitschland, dat op wetenschappelijk gebied heusch niet bij Nederland achter staat, heeft men Roomsche en Protestantsche Universiteiten. Waarom in Nederland, waar een derde der bevolking Roomsch, een derde Gereformeerd en een derde liberaal of modern is, om nu de cijfers grosso modo te nemen, alle openbare Universiteiten liberaal protestantsch zouden moeten wezen, is niet wel in te zien. De drogreden, dat de wetenschappelijke mannen alleen onder de liberalen te vinden zijn, zal toch wel niemand meer durven aanvoeren. Maar al zou voor deze oplossing eenerzijds veel pleiten, er staan zoo gewichtige bezwaren tegenover dit plan, dat we waarlijk de Regeering niet zouden raden het dien kant op te sturen. Anderzijds zouden we veel liever zien, dat de Regeering er toe kwam ook het Hooger Onderwijs geheel vrij te maken, door het oprichten van Vrije Universiteiten zooveel mogelijk in de hand te werken. Elke groep of richting van beteekenis in ons volksleven kon dan haar eigen Hoogeschool hebben, waaraan haar knapste mannen tot hoogleeraars werden benoemd. Een eerlijke wedstrijd op wetenschappelijk gebied ware dan mogelijk. En de Regeering zou niet meer voor de moeilijkheid geplaatst worden om benoemingen te doen, die altoos min of meer geïnfluenceerd zouden worden door de richting, die tijdelijk de overhand had. Intusschen is de tijd voor de oplossing van dit vraagstuk nog niet rijp. Er zal nog zeer diepe studie van dit voor de toekomst van ons volk zoo belangrijk probleem moeten gemaakt worden, voordat hier een vaste gedragslijn kan worden uitgestippeld.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen: van den heer A. C. de Vriendt, Corresp. Unie-gift uit de Unie-collecte te Zeist ƒ 1; van den heer G. van Wijngaarden te Monnikendam, Unie-gift ƒ 3.50.

DS. J. H. HOUTZAGERS.
Kootwijk. *Voorzitter.*

Leestafel.

BLOESEM EN VRUCHT. Maandschrift van het Chr. Letterkundig Verbond. Uitgever JAN HAAN te Groningen.

Van dit Maandschrift, dat geredigeerd wordt door de heeren A. J. HOOGENBIRK, J. B. BENNER, G. J. UIT DEN BOGAARD, DR. A. BRUMMELKAMP, J. J. DEETMAN, R. STEENSTRA, P. v. VELDEN, — brcht de Octobermaand de 1ste aflevering van den 2den jaargang.

Deze periodiek is opgericht onder de energieke leiding van den heer HOOGENBIRK, enkele jaren nadat hij de redactie van het, mede door hem gestichte, maandblad ONS TIJDSCHRIFT had verlaten.

De heer HOOGENBIRK, die O. T. had opgericht tegen de literaire beweging van '80, meende niet langer in de redactie van dat maandblad te kunnen blijven, sedert een viertal zijner mederedacteuren, al deelden zij ook als christenen zijn grieven tegen die beweging, over de kunst der tachtigers — welke eens door DR. KUYPER is gekarakteriseerd als „een terugkeer van de leest naar 't leven", — anders oordeelden dan hij.

Was HOOGENBIRK's beoordeelen van de belletrie der tachtigers steeds een veroordeeling geweest, zijn vier mederedacteuren wisten „het kostelijke van het snoode uit te trekken" en toonden, zij het ook niet onverdeeld, hun sympathie met de „nieuwe kunst".

Zoo hebben wij dan nu in de protestantsche wereld ten onzent twee maandschriften in positief christelijken geest, die aan fraaie letteren doen. Men kan dit betreuren; men kan liever wenschen, „een tijdschrift voor allen", omdat, zooals „DE ZERUW" in haar nummer van 13 Nov. 1911 zeer verstandig opmerkte, „één tijdschrift verbrokkeling van kracht voorkomt en financieel beter is"; men kan dit te meer betreuren, omdat, ook na het uittreden van den heer HOOGENBIRK, O. T. allerminst geworden is het orgaan van de christelijke belletristen, die met de beweging van '80 sympathiseeren, maar slechts een „vrije tribune", vanwaar zij, maar óok anderen, zich kunnen uiten; — maar het *is* nu eenmaal zoo.

Ik weet niet of BLOESEM EN VRUCHT in den kring van de HERAUT-lezers genoegzaam bekend is, en wijl ik o.m. de taak heb hun aandacht te vestigen ook op de door christenen beoefende belletrie en wat daarmee in verband staat, maak ik van de gelegenheid, die de bespreking der 1e Afl. van den 2en jaargang van dit tijdschrift mij biedt, gebruik om doel en wezen van dit orgaan van het „Christelijk Letterkundig Verbond" hier te doen kennen.

Ik wil dit zoo objectief mogelijk doen en meen daarom dat het nog zoo kwaad niet is, de Redactie van BLOESEM en VRUCHT zelf te laten spreken.

In een blaadje „Ter verspreiding", dat ik in de ons toegezonden aflevering vond, zegt de Redactie het volgende:

„Dit Maandschrift tracht bevorderlijk te zijn aan de herleving en den bloei onzer fraaie letteren, en ook deze dienstbaar te maken aan de zedelijke verheffing van ons volk, waartoe onze letterkunde allereerst ademe den geest des Christendoms en belicht worde door den glans des Evangelies. In den Kerkelijken en Staatkundigen strijd onzer dagen mengt het zich niet. Aan polemiek doet het slechts, als iets zulks dringend zou gebieden. Het wil bovendien — en dit geeft het zijn geheel eigene plaats — sluimerende krachten tot ontwaken roepen, en deze gelegenheid geven, zich te ontwikkelen. Dat juist verklaart zijn naam. Het zal, biedend wat reeds rijp is, oók niets onbeproefd laten de bloesems zooveel mogelijk tot vruchten te doen rijpen en deze voortdurend te veredelen. 't Hangt niet krampachtig aan het oude en verzet zich niet tegen wat er goeds moge zijn in het nieuwe. Zonder te vragen naar oud of nieuw, wil het alleen den strijd aanbinden tegen alles wat op het gebied onzer hedendaagsche leesstof en letteren, tot ontkerstening van ons volk zoo kunnen leiden; wil het trachten naar alles wat wezenlijk goed is en lieflijk, en wèl luidt".

En nu dit 1e Nr. van den 2en Jaargang.
Het opent met een viertal verzen.
Lyrische poëzie.

Het zijn twee sonnetten van G. J. UIT DEN BOGAARD: „*Brugge*" en „*Bij het uitvaren uit de Grot van Han*", die ook door 'n-met de beweging van '80 sympathiseerenden-belletrist hadden kunnen gedicht zijn.

Het mool doorvoelde: *In 't Hollandsche Landschap* van P. v. VELDEN, dat mij soms aan niemand minder dan GUIDO GEZELLE doet denken, wordt, jammer genoeg, ontsierd door de twee *clichés*:

dat huisken, *als ten sterreken*
op rijk gekleurd blazoen,

en:

het bootje, dat zich glijden laat
op *water als kristal*.

Daarentegen kon: „*Gij stemmige Herfst*" van J. J. DEETMAN, zelfs met dat:

Een lofpsalm gaat heerlijk de luchtruimten door!
En popel en beuk stemmen mee in het koor,
Maatwuivend de kruinen en koppen,

hoe ontvankelijk in deze dagen mijn gemoed ook voor de mooiheid van 'n herfst-bosch is, mij maar geen stemming geven.

En met die andere regels van: „'n haas, die óok met 'n veldkonijn dartelt"; en van „de avondzon, die lacht als de tonen mooi zwellen en bruisen!" — wou het nog minder.

Zoo'n malloot van 'n avondzon om dàar nu om te gaan lachen; zoo'n haas met exogamische neigingen en ook die, als mee-neuriënde en met hun hoofd de maat-slaande concertbezoekers, hoogst ongepast doende popel en beuk, — blijft daar nu eens „stemmig" bij.

Laat staan, dat je er mee in de herfststemming komt.

Volgen de proza-stukken.

G. BEUMER geeft het begin van een studie: *Iets over jongere en oudere dichters*, waarin BILDERDIJK nog eens verdedigd wordt tegen de vaak onrechtvaardige beoordeelingen uit den eersten tijd der nieuwe literaire beweging. Een studie, die niet alleen van nauwgezet onderzoek, maar ook van betonnenheid getuigt en ook van 'n lang niet in alles aan de nieuweren ongelijk geven.

Mijn vriend Dr. J. H. GUNNING J.Hz., een der vaste medewerkers aan O. T., ontmoet ik hier — en waarom ook niet? — in B. en V. met: „*De Groet*", eene voorlezing.

Veel materiaal luit de ethnologie is er in verwerkt. De „groet" bij natuur- maar ook bij cultuurvolkeren wordt er in behandeld; ook die malle „Haagsche handgeverij", die 'n tijd lang in de mode was en nóg voorkomt bij menschen, die een paar mode's ten achter zijn.

„Die clownsachtige beweging, waarbij ze uw hand in de hoogte duwen, alsof er een stalen veer uit een kinderdoosje sprong", — zoo als GUNNING dat gedoe niet ongeestig beschrijft. 'n Manier van hand geven, in de wereld gekomen, zooals hij er bij vertelt, toen de vorige koningin van Engeland haar hand had verstuikt.

'n Prettig geschreven stuk, waarvan ik het vervolg met verlangen tegemoet zie.

De heeren C. VAN NOPPEN en A. VAN OS zijn in Augustus op het 32e Taal- en Letterkundig Congres te Antwerpen geweest doch geven met: „*Indruk uit de Scheldestad*" meer over Antwerpen zelf dan over het Congres, waar zij, naar hun eigen zeggen, nog al eens „glippertjes maakten".

Hadden de heeren dat maar niet gedaan!

Na de gewone rubriek *Over Boeken* enz., komt ditmaal nog een stuk van het BESTUUR VAN HET CHRISTELIJK LETTERKUNDIG VERBOND onder den titel: *Wat wil het Christelijk Letterkundig Verbond!*

In dit stuk worden grieven geuit tegen de „beweging van '80" die ook door anderen, ik mag wel zeggen, door ieder christenmensch worden gedeeld.

Ook door de tegenwoordige redacteuren van O. T.

Ook door mij.

Grieven, die ik in mijn voordracht over: „De beweging van '80 en de christelijke belletristen" op het Congres te Antwerpen, dan ook onverholen heb uitgesproken. Nu heb ik het daar gehad over die christelijke belletristen welke, niettegenstaande deze grieven, toch in de literatuur der generatie van '80 en '90, wat ik noemde „het kostelijke van het snoode wisten uittetrekken".

Als de HANDELINGEN van dat Congres straks zijn verschenen en het bestuur van het Chr. Lett. Verbond, zich dan de moeite wil geven, dat referaatje van mij eens te lezen, zal het, naar ik niet twijfel, tot het inzicht komen, dat wat het daar thans op p. 46 van B. en V. over schrijft, op vele punten min juist is. Ik kan mij niet denken, dat de heeren VAN NOPPEN en v. OS mijn voordracht te ANTWERPEN hebben bijgewoond, anders toch zouden zij het BESTUUR VAN HET CHR. LETT. VERBOND wel beter hebben ingelicht.

Maar één ding moet ik aan de heeren toch zeggen, en dat is, dat ik mèt de tegenwoordige redacteuren van O. T. en mèt vele andere christelijke belletristen, in wat de tachtigers hebben verricht, nog iets anders zie dan enkel „een kwaàd dat wij christenen moeten beproeven te weren."

Dat is me te machtig.

En trouwens, het eigen orgaan van het Chr. Lett. Verbond — men leze maar eens dat stuk van BEUMER — doet dit ook niet.

G.

Vereenigingsleven.

GESTICHT VOOR ONTOUDERDE KINDEREN.

Het is nu ruim 4 jaar geleden, dat de 20ste Centrale Conferentie der Gereformeerde Kerken in Nederland te Zwolle de vraag in behandeling nam, of het wenschelijk zijn zou, te geraken tot het oprichten van een gesticht voor kinderen, wier ouders uit de ouderlijke macht ontzet zijn, en tot dat doel een speciale commissie te benoemen.

De diaconie van Leiden had die vraag op de agenda gebracht en bepleitte in aansluiting daaraan warm de oprichting van zulk een gesticht, daar men te Leiden met de gezinsverpleging in finantieel opzicht zulke ongunstige resultaten had bereikt, dat geen meerdere voogdijkinderen door de diaconie aldaar zouden kunnen worden aanvaard; hetgeen mede niet zou kunnen geschieden om de steeds zich voordoende moeilijkheid in het vinden van geschikte gezinnen, tot opname van zulke kinderen bereid.

Intusschen was destijds de ervaring niet overal zóó ongunstig als te Leiden en had men tegen Leiden's opvatting nog al wat in te brengen. De zaak was echter aan de orde gesteld en had haar loop kunnen beginnen. Tot een beslissing kwam het in 1908 nog niet, maar de quaestie van het gesticht voor ontouderde kinderen bleef aan de orde van den dag.

In zooverre was Leiden's diaconie op deze *Centrale* Conferentie voorspoediger dan op de het jaar te voren te Gouda gehouden *Provinciale* Conferentie van Zuid-Holland, dat te Gouda dezelfde quaestie ook wel besproken werd, maar met volkomen negatief resultaat, daar de Conferentie het voorstel-Leiden om de boven reeds genoemde wenschelijkheid uit te spreken, met groote meerderheid verwierp.

Te Gouda was men vrij algemeen meer voor gezinsverpleging, die, naar men meende, ook ten deze zeer goed kon worden toegepast, zoodat er geen noodzaak was voor het bouwen van een gesticht, al had Leiden dan ook een klein aantal kinderen, die daar in de gezinnen niet geplaatst konden worden. Trouwens werd ook de gedachte geopperd, dat het bouwen van een gesticht, en nog wel zonder noodzaak, onzen naam als Gereformeerden geen eer zou aandoen, daar het openlijk zou verkondigen, dat ook in Gereformeerden kring zoodanig kwaad in de gezinnen is ingeslopen, dat eenerzijds ontoudering noodig en anderzijds gezinsverpleging van ontouderden niet te verkrijgen is.

Hoe het zij, Gouda stemde de zaak heelemaal af. Leiden werd de raad gegeven, met de gevoerde bespreking genoegen te nemen en de zaak verder te laten rusten; waarbij dan nog de gedachte werd uitgesproken, dat, als de diaconie van Leiden wèl verdere behandeling der zaak wenschte, zij haar beter bij de Centrale kon aanbrengen.

Gelijk wij zagen, deed Leiden het laatste, met het voor die diaconie gunstige gevolg, dat de Centrale te Zwolle de zaak niet van de baan schoof, maar haar aan de orde hield. In 1909 toch liet de Centrale te Gouda, waar Leiden's diaconie eerst schipbreuk had geleden voor de Provinciale — Ds. R. J. W. Rudolph een referaat houden over de verzorging van ontouderde kinderen.

Bedoeld referaat verdedigde de drieledige stelling: dat een goede gezinsverpleging in 't algemeen beter is dan de beste gestichtsverpleging; dat een goede gestichtsverpleging vooral voor ontouderde kinderen te verkiezen is boven middelmatige gezinsverpleging; dat, ook waar geschikte gezinsverpleging te verkrijgen is, daarnaast voor ontouderde kinderen steeds een zekere mate van gestichtsverpleging noodzakelijk zal blijven.

In verband met die drieledige stelling bepleitte Ds. Rudolph de oprichting van een Centraal Gereformeerd gesticht voor ontouderde kinderen, en ter bevordering van dat doel de benoeming van een commissie om de zaak voortebereiden en zoo spoedig mogelijk bij de Conferentie te komen met voorstellen en plannen.

Tot de benoeming eener zoodanige commissie kwam het inderdaad; maar haar plannen en voorstellen lieten zich door allerlei tegenspoed langer wachten dan men aanvankelijk gedacht had. In 1910 konden op de Centrale Conferentie te Utrecht slechts zeer voorloopige mededeelingen worden gedaan, zoodat de commissie — op die conferentie in haar samenstelling zóó gewijzigd, dat ze kwam te bestaan uit Mevr. Brummelkamp-Esser, Ds. R. J. W. Rudolph en den Heer J. Wilbrink —, met haar voorbereidenden arbeid moest doorgaan.

Zoo was het eerst in 1911 te Kampen, dat het althans in één opzicht tot een beslissing kon komen. Dat wil niet zeggen, dat men het te Kampen algemeen eens was over de zaak, want eer kwam integendeel eenige gedeeldheid van inzicht aan het licht. De conferentie zelf kon natuurlijk geen stichting scheppen, maar zij kon wel zeer soberlijk de wenschelijkheid van de totstandkoming van zoodanig gesticht uitspreken. Maar ook dat wilde men nog niet algemeen. Opgemerkt werd o.a., dat de kinderen die de grootste moeilijkheid opleveren, meest uit de groote steden komen, waar men, blijkens de praktijk, vaak wel in voldoende mate gezinnen vindt, die tot opname bereid zijn.

Inmiddels werd na vrij langdurige discussie door de Conferentie z. h. z. deze conclusie goedgekeurd: „De Conferentie, vooropstellende dat gezinsverpleging voor ontouderde kinderen, indien mogelijk, het meest wenschelijk is, spreekt nochtans de wenschelijkheid uit van de totstandkoming van een Gereformeerd gesticht voor ontouderde kinderen; acht het niet ongeoorloofd, daarin z. g. regeeringskinderen op te nemen; spreekt den wensch uit, dat de bestaande commissie het initiatief neme tot het oprichten van een vereeniging op Gereformeerden grondslag, welke de oprichting van een gesticht als boven bedoeld ter hand neme; voegt daarbij den wensch, dat de commissie overleg plege met het moderamen der Conferentie en dat de diaconieën finantieel zoo krachtig en zoo spoedig mogelijk de eventueel op te richten vereeniging met bijdragen steunen".

Nadat in deze conclusie het standpunt der Conferentie klaar en duidelijk was uiteengezet, kon de commissie, wetende wat haar te doen stond, haar arbeid met kracht voortzetten. Zij had zich ten vorigen jare reeds geassumeerd den heer Knottenbelt, burgemeester van Hengelo, en voegde zich nu alsnog toe Mevr. C. Gravin van Limburg Stirum en Douir. Mr. J. P. A. Gravin van Limburg Stirum. Men ging over tot stichting eener vereeniging, welke 15 Maart j.l. de Koninklijke goedkeuring op haar statuten verkreeg. 14 Maart werden benoemd tot predikant-directeur Ds. R. J. W. Rudolph en tot landbouw-directeur de heer J. Wilbrink.

De inrichting zal verrijzen op een terrein op de Veluwe, tusschen Barneveld en Amersfoort welk terrein door een der dames Van Limburg Stirum is aangekocht om het tegen matigen prijs aan de vereeniging te verhuren. Men hoopt, dat in Nov. 2 paviljoens benevens de eerst noodige centrale inrichtingen zullen kunnen worden aanbesteed, zoodat op 1 Mei 1913 de opening van het gesticht met 2 paviljoens (1 voor jongens en 1 voor meisjes) kan plaats vinden.

De bedoeling is, dat allereerst zullen worden opgenomen kinderen van 14—18 jaar, voor welke het regeeringssubsidie het hoogst is, maar voor zooveel noodig en mogelijk zullen ook jongere kinderen geplaatst en oudere jongelieden behouden worden. Regeeringskinderen zullen event. ook worden opgenomen.

Zoo staat dan weldra het plan verwezenlijkt te worden, waarvoor Ds. Rudolph zoo ijverig gestreden heeft. Moge de stichting, die hem haar aanzijn zal danken, nuttig werk doen, maar moge het daarbij blijken, dat in Gereformeerde kringen de behoefte aan zulk een opvoedingsgesticht geringer is dan sommigen zich voorstelden.

Officieele Berichten.

Generale Synode der Gref. Kerken.

De derde zitting der buitengewone Generale Synode werd Donderdag 17 Oct. te 10 ure door den voorzitter, Ds. Hoekstra, van Arnhem, geopend.

Gezongen wird Ps. 16:4, gelezen Psalm 114, en dan het aangezicht des Heeren in ernstig smeekgebed gezocht.

Uit de voorlezing der presentielijst blijkt, dat de meeste primi-afgevaardigden tegenwoordig zijn. Voor enkele broeders waren de secundi aanwezig.

De praeses heet de gewone en de adviseerende leden welkom en spreekt een kort, bemoedigend woord.

Ingekomen zijn berichten van de professoren Kuyper, Van Gelderen en Lindeboom, dat zij de vergadering niet kunnen bijwonen. Prof. Honig deelt mede, dat ook prof. Bouwman verhinderd is.

De notulen der vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

Voorlezing wordt gedaan van:

1. Een mededeeling van Dr. Ridderbos, van Bussum, dat hij de benoeming tot hoogleeraar, na ernstige overweging onder biddend opzien tot God, heeft aangenomen. Hij beveelt zich in de voorbede der kerken met allen aandrang aan.

2. Een telegram van Dr. Wielenga, van Amsterdam: „Aangenomen, brief volgt". Een ander telegram op denzelfden datum (28 Sept.) verzonden, om het eerste niet als afgezonden te beschouwen.

3. Een schrijven van Dr. Wielenga, waarbij hij verklaart, na ernstigen strijd om verschillende redenen, voor de benoeming tot hoogleeraar te moeten bedanken.

Naar aanleiding hiervan zegt Ds. Scheps, dat hij het zeer betreurt dat de broeders die bedankt hebben, de motieven daartoe niet aan de Synode hebben medegedeeld. Dr. Aalders heeft in 't publiek geschreven, dat hij een conscientiebezwaar had. 't Ware z. i. beter geweest, de bezwaren ter Synode te brengen.

4. Missive van het Curatorium der Theol. School met de navolgende voordracht ter benoeming van een vijfden hoogleeraar: Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch, en Dr. J. Hania, van Steenwijk.

De Synode gaat in comité-generaal.

Na de opheffing daarvan wordt medegedeeld, dat benoemd is Dr. Hoekstra.

Mocht deze broeder onverhoopt bedanken, dan zal een vierde zitting dezer Synode gehouden worden in het voorjaar, zoo spoedig mogelijk na Paschen.

De acta van deze buitengewone Synode van 1912 zullen niet afzonderlijk worden uitgegeven, maar ingevoegd in die van de e. k. gewone Generale Synode.

De Praeses spreekt een woord van dank voor de welwillendheid, hem als voorzitter door de Synode bewezen.

Nadat gezongen is het laatste vers van Ps. 131 gaat Prof. Honig in dankzegging voor en sluit de Praeses de vergadering.

Buitenland.

Gemengd Nieuws.

De pelgrimsvaders. Te Southampton, in Engeland, is de hoeksteen gelegd van een gedenktoren, die opgericht zal worden ter plaatse waar de Mayflower vastlag, alvorens het schip naar Amerika vertrok met de heldhaftige pelgrims, die 300 jaar geleden van hier togen naar een oord waar zij vrijheid van godsdienst zouden kunnen genieten. De plechtigheden werden geopend met een feestmaal, waarbij de burgemeester van Southampton presideerde. Een aantal toespraken werden gehouden, welke de gebeurtenis van 3 eeuwen geleden in herinnering brachten. Vele bezoekers uit Amerika woonden de plechtigheden bij.

In Engeland gold tot voor zes jaar de wet, dat het een weduwnaar verboden was de zuster van zijn overleden vrouw te huwen. In het »Book of Common Prayer« der Episcopaalsche kerk bleef echter bij de verwantschapsgraden die een huwelijk verbieden, ook den weduwnaar de echt met de zuster zijner overleden vrouw verboden. In het parlement werd dikwijls een voorstel gedaan om deze bepaling te doen vervallen; ten slotte is dit kort geleden gelukt, zeer ten spijt van de Ritualisten. Zes jaar geleden, toen de wet nog van kracht was, ging een weduwnaar met de zuster zijner gestorven vrouw naar Canada, en liet zich daar met haar in den echt verbinden, waar de Engelsche wet niet gold. Toen nu ook in Engeland de verordening van het »Book of Common Prayer« afgeschaft was, keerde dit echtpaar naar Engeland terug, in de gedachte dat zijn huwelijk voor de Episcopaalsche kerk wettig zijn zou. Doch dit was niet het geval. Een predikant dier kerk weigerde hen toe te laten tot het gebruiken van des Heeren Avondmaal, wijl »beiden kennelijk een slecht leven leidden«, en denzelken volgens het »Book of Common Prayer" van het Avondmaal uitgesloten waren; wat zij een »huwelijk« noemden, was niet anders dan een »concubinaat«. De man klaagde daarop den predikant aan, die door de rechtbanken in de onderscheidene instantiën, ten laatste ook door het Hoogerhuis, dat in zulke zaken de hoogste rechtbank is, veroordeeld werd.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

HET GOEDE DEEL.

XXVI.

HOE HET GING.

„En hoe gaat het nu Frenger?"

„Dat kon wel beter, edele heer. Maar kom binnen! Ik zal mijn vrouw roepen".

Otto trad de woning in, en nam plaats in het voorhuis. Terwijl hij daar een poosje alleen zat, scheen het hem als was hij weer een jonge knaap, die liep te spelen in de bosschen en velden. Hij kende hier ieder hoekje. Ook binnen, in de woning had hij zoo menig prettig uurtje doorgebracht, als . . . .

Maar de man daar binnen keerde terug, ditmaal vergezeld van zijn vrouw, die met tranen van vreugd, den zoon van haar vroegeren heer weder in haar woning zag.

„En hoe gaat het nu?" vroeg Otto nog eens.

„Zoo als ik zei, niet goed", was het antwoord. „Die treurige oorlog heeft alles in verwarring gebracht. Ik hoor dat zelfs onze keurvorst is afgezet. In allen gevalle spelen de Beieren thans hier den baas, en dat is in alles te merken".

„Maken zij het u op mijn goederen ook lastig?", vroeg Otto.

„Zeker; de heeren van Amberg (daar zetelde destijds de regeering) doen alsof zij ook hier heer en meester zijn. Een paar weken geleden is ons allen aangezegd, dat we binnen zekeren tijd ons moeten voegen bij de Roomsche kerk. Ook moeten reeds vele leeraars verdreven zijn".

„En als ge nu niet van geloof wilt veranderen?"

„Dan moeten wij het land verlaten. Iets anders blijft ons niet over".

„Maar dat is ongehoord!" riep Otto. Op onze goederen zijn wij toch vrij te laten wonen die wij willen".

De boer haalde de schouders op. Hij wist hoe weinig waarde in die woorden lag en ging voort:

„U zult het mij, hoop ik, niet kwalijk nemen, dat ik straks wat onbeleefd was, maar ik herkende u niet, en wij moeten in deze ongelukkigen tijd heel voorzichtig zijn. Gedurig zwerven hier personen rond, die uit Amberg zijn afgezonden om ons te bespieden. Wij mogen geen vergaderingen meer houden, en als men vermoedt dat ergens in huis een Bijbel of een gezangboek is, bestaat er veel gevaar dat het geroofd wordt. Wij worden in stilte nagegaan. Nu en dan heb ik ook bezoek gehad van een priester, die ons wilde overhalen tot zijn kerk toe te treden. Gij kunt dan, zei hij, rustig blijven wonen en onze vorst zal voor u alles doen wat hij kan. Uw keurvorst Frederik heeft het toch verloren. Hij is in een ver land, en komt zeker niet terug, althans niet hier."

„En wat hebt ge den priester geantwoord, Frenger?"

„Wel, dat ik geen enkele reden zie om het geloof te laten varen waarin ik tot nog toe vrede heb gehad, en ook niet voornemens ben dat te doen. Hij zou nog wel eens terugkomen, zei hij, maar dit is zeker: als wij niet toegeven, mogen we hier niet blijven. En hoe ons dat bedroeft, zult u kunnen begrijpen."

Nu, dat was ook zoo, en Otto, die belangstellend geluisterd had, vroeg:

„Weet ge ook hoe anderen gedaan hebben?"

„Ja wel," zei Frenger. „Menigeen heeft zijn huis en land liever dan zijn geloof, en zoo hebben dan, naar ik hoor, reeds velen den vinger in het wijwater gedoopt. Zij meenen daar natuurlijk niets van, maar de priesters zijn er mee tevreden. Zij kunnen blijven wonen; men laat hen verder met rust, en helpt hen voort als zij soms door den oorlog geleden hebben. 't Is als de Heere Jezus zegt in de gelijkenis: als er verdrukking of vervolging komt om des Woords wil, worden zij terstond geërgerd."

„De zaken staan slecht, vriend Frenger," zei Otto. „Evenwel ik zal nog doen wat ik kan. Gij hebt u christelijk en moedig gedragen, doch onze vijanden ontzien niets. Dat blijkt wel in Bohemen. Maar wie weet, of God nog niet voorziet, en is het Zijn wil dat we gaan, beter het land verloren dan het geloof."

Nog een poosje bleef de jonker vertoeven. Hij bezocht de voor hem zeer wel bekende vertrekjes, waaruit het huis bestond en waarvan bij al de hoekjes kende. Nog stond er de oude kast met mooie steenen, schelpen, houtsoorten en andere merkwaardigheden uit bosch en veld. Hoornen van herten versierden den muur, en Otto kon zich nog goed herinneren hoe hij er bij was geweest dat Frenger een stuk wild schoot. Hartelijk nam de jonge landheer eindelijk afscheid.

Den avond van denzelfden dag zaten twee mannen in druk gesprek in een torenkamer van het slot. De een was Otto, de ander zijn oude leermeester Becker. Ook de laatste was, althans naar het uiterlijk, in den loop der jaren vrij wat veranderd en geenszins meer de krachtige man van vroeger. 't Was met hem, zijn ouden, vertrouwden vriend, dat Otto wilde raadplegen over hetgeen te doen stond.

„Er zal met groote voorzichtigheid moeten gehandeld worden", sprak de magister. „Het is hier de oude strijd tusschen tijdelijk en geestelijk voordeel, en daarin zijn ook reeds nu weer velen bezweken".

„En zouden zij die de waarheid prijsgeven voor de dwaalleer van Rome, ook werkelijk meenen, dat zij goed handelen. Of verwisselen zij maar van geloof, gelijk men van kleed verandert? vroeg Otto.

„Enkelen doen 't eerste, maar lang niet allen. Gij weet, hoe menigmaal in vroeger en later jaren het volk er als het ware aan gewoon was dat geloof te volgen, hetwelk de landheer beleed. Veel kwaads is daaruit ontstaan. Zoo ook zijn de meeste Evangelischen die tot Rome overgingen in hun hart gebleven wat zij waren. Overal worden de Bijbels en kerkboeken nog zorgvuldig bewaard en gebruikt ook. Alleen moet dat in het geheim geschieden, want anders nemen de priesters de boeken weg".

„Hebt ge nog hoop dat betere tijden aanbreken" vroeg Otto.

„Wie zal dat berekenen! Bij den Heere zijn alle dingen mogelijk. Onze keurvorst kan nog weer in zijn rechten treden. Nog altijd staan we in het geheim in verbinding met Protestantsche vrije rijksteden als Regensburg en Neurenberg. Heer Koenraad kan u meer daarvan vertellen".

Nu verhaalde de jonker wat hij dien morgen had vernomen en vroeg den magister, of men het werkelijk wagen zou de Protestantsche bewoners, ook die van Rothenfels, om hunne geloofs wil uit het land te drijven.

„Ongetwijfeld", was het antwoord. „Viel u daaromtrent niet. 't Kan eerlang ook onze beurt worden, jonker," voegde de leeraar er bij, en glimlachte droevig.

BRIEFWISSELING.

F. v. K. te G. L. Ten gevolge van een vergissing schijnen uw vragen nog altijd onbeantwoord te zijn gebleven. Is dit zoo, dan hopen we hun nu de eerste beurt te geven.

B. B. te R. Een der beste bronnen voor de kennis van de tijden der „Afscheiding" 1834 e. v. is thans het uitstekende werk: „De Levensbeschrijving van *Prof. A. Brummelkamp*", door zijn jongste zoon Dr. A. B. Het is tevens een aantrekkelijk geschreven boek, dat de aandacht boeit. (*Kok*, Kampen).

HOOGENBIRK.